ANGVSTIA, 1, 1996, p 149-157

REGISTRELE PAROHIALE - SURSĂ DOCUMENTARĂ DEOSEBIT DE VALOROASĂ PENTRU TRECUTUL ROMÂNESC AL HARGHITEI. CONSCRIPȚIA DE LA 1748

Aurel Marc

1. *Românii din Frumoasa - Ciuc*

Prima atestare documentară a localității Frumoasa datează din 1567 când apare în documente sub numele de *Zepwjz* (Coriolan Suciu).

O localitate interesantă din punct de vedere etnic, aici viețuind împreună mulți ani - conform documentelor - români, maghiari, armeni. Procesul de maghiarizare al armenilor și românilor a durat și s-a făcut și prin trecerea forțată la religia romano-catolică a armenilor și la cea greco-catolică a ortodocșilor români. Acest proces se accentuează foarte puternic după 1867, în perioada dualistă, când guvernul ungar intervine brutal pentru desființarea totală a tuturor naționalităților nemaghiare. Convertirea românilor se făcea greu, după cum reiese dintr-un act imperial din 18 iunie 1747 în care se arată "că popii schismatici (ortodocși) din principatul nostru al Transilvaniei s-ar fi înmulțit peste măsură în acești ani", sau din memoriile lui Rettegi: "Nu voi uita nici aceia câtă muncă și oboseală a depus ani de zile clerul catolic, împreună cu Înalta Curte, ca Valachii, care sunt considerați schismatici, să se unească cu Sfânta Biserică Catolică ...". Protopopiatul greco-catolic din Gheorghieni, din care făcea parte și parohia Frumoasa Ciuc, a fost înființat în anul 1750 (este vorba de parohiile din Barasău, Bicaz, Bilbor, Cașin, Ciuc Sângeorgiu, Corbu, Dămuc, Făgețel, Frumoasa Ciuc, Ghimeș-Făget, Ineu-Ciuc, Joseni-Ciuc, Lăzarea, Nicolești-Ciuc, Sărmaș, Sărmaș-Centru, Sândominic, Subcetate, Toplița, Valea Jidanului, Tulgheș, Voșlobeni), el jucând - ca urmare a mișcării culturale și naționale extraordinare care a fost Școala Ardeleană - un rol imprtant în menținerea ființei naționale românești din secuime și prin înființarea de școli confesionale în limba română.

Politica de convertire la catolicism, mai ales a greco-catolicilor români din secuime a dus la deznaționalizarea populației nemaghiare. Conform conscripției parohiilor greco-catolice, de la 1 octombrie 1750, în Frumoasa Ciuc exista o biserică, un cantor, o casă parohială și un număr de 143 credincioși. Despre armeni știm (raport din 1904, al preotului G. Georgely) că de la 1790 aveau școală, dar limba și-au pierdut-o mai ales după 1829 când, conform Registrului parohial nr. 246, fila 18, aflat la Arhivele Naționale din Miercurea-Ciuc - registru care începe cu 1760, aflăm că în urma vizitei canonice din 23 iunie 1829 a episcopului romano-catolic Nicolae, limba armeană a fost înlocuită cu latina. În 1890, în Frumoasa Ciuc trăiau 2577 locuitori români și maghiari (conform *Pallas Nagy Lexikon*, din 1893, care nu-i mai pomenește pe armeni, aceștia fiind deja maghiarizați). La recensământul din 1910 viețuiau 3065 locuitori, din care 92 români plus 640 greco-catolici (total 732 români). La recensământul din 1930 se declară 987 români: 58 ortodocși și 929 greco-catolici (987 persoane), dar numai 779 vorbitori de limbă română.

Importante documente care atestă viețuirea românilor în această localitate, azi deznaționalizată total, se află la Direcția Arhivelor Naționale din Miercurea-Ciuc Harghita. Aici se păstrează registrele parohiale de stare civilă, astfel:

www.cimec.ro / www.mncr.ro

a) 5 registre ale armenilor, care încep să consemneze născuţii şi morţii din 1760, iar căsătoriţii din 1756. Registrele sunt scrise în limba armeană până la 1829, după care însemnările sunt în limba latină, ultima însemnare fiind din anul 1950.

b) 3 registre greco-catolice, cu 340 de file, începând din anul 1841, cu ultima însemnare din anul 1931 (căsătoriţi); cuprinde născuţi, căsătoriţi şi morţi din Frumoasa Ciuc şi satele Ciceu, Delniţa, Făgeţel, Topliţa Ciuc, Mihăileni, Coşnea, Şoimeni, Şumuleu, Livezi, Păuleni Ciuc, Racu, Nădejdea; preoţii principali ai acestei perioade au fost Gedeon Barbulovici: 1841 (?) până la 21 ianuarie 1861 şi Ioan Dobreanu, între anii 1866-1877.

Consemnăm din aceste registre numele de familie mai des întâlnite, româneşti încă, sau deja maghiarizate: Bârsan, Baczoni, Bucur, Bota (Both), Barbu, Boer, Antal, Cadar, Corbu, Chinda, Mico, Cristofor, Filip (cu variantele Silip, Cilip), Dandu, Gheorghiţă, Grancea, Gabor, Lungu, Almaşi, Mihai, Molnar, Paluşan, Popovici, Iliaş, Roman, Sava (cu varianta maghiarizată Savuly), Ola, Santa, Sabo, Socaci, Stoica, Szakali, Tătar, Vrâncean, Voşloban, Vasâi (cu varianta Vaszi).

Iată şi prenumele mai des date copiilor de români în Frumoasa Ciuc în intervalul 1841-1871: Ioan, Anghelian, Barbara (în loc de românescul Varvara), Petru, Alexandra, Maria, Ana, Dumitru, Nestor, Ştefan, George, Simion, Paraschiva (Parasciţa), Bucur, Nastasia, Lidia, Măriuţa, Catrina, Anica, Mariţa, Felix, Neculai, Ilie, Bucura.

Perechi de greco-catolici căsătoriţi (câteva): Bârsan George cu Ana Filip (1871), Voşloban Simeon cu Bârsan Elena (1842), Ion Radu(ly) cu Paraschiva Bârsan, Gabriel Szöts (Suciu, fost Cojocaru - nume maghiarizat) cu Ana Vaszi (maghiarizarea de la Vâsîi), Ştefan Farcaş (traducerea în maghiară a numelui Lup) cu Agneta Poluşan, Zaharia Bârsan cu Margareta Bucur, George Santa (din Păuleni Ciuc) cu Maria Guţu(j) (1856) (din Delniţa, părinţii Ştefan Santa şi Ana Curta). Şi câteva perechi mixte: Alexandru Banku(j), romano-catolic, cu Sofia Grancea, greco-catolică din Ciceu; Ferencz Antal, romano-catolic cu Barbara Santa, greco-catolică din Madefalău; Csomortani Şandor, romano-catolic cu Santa Terezi greco-catolică din Păuleni Ciuc.

Însemnările despre morţi atestă prezenţa românilor în localitate în secolul anterior: George Filip din Livezi, n. 1771; Ioan din Coşnea, mort la 75 ani (se naşte la 1766); Alexandru Şandor, n. 1763; Niculai din Racu, de 89 de ani, n. la 1747.

Toate aceste date ne dovedesc existenţa unei puternice comunităţi în zonă, comuna având cele trei etnii multă vreme aproximativ în proporţii egale.

Pe primele file ale acestor registre găsim însemnări în limba română ale unor parohi, care ne dau amănunte importante despre viaţa comunităţii. Astfel, preotul Ioan Dobreanu scrie despre zidirea noii biserici (un text aproape identic este scris în limba maghiară de către preotul greco-catolic Şandor Istvan din Sândominic).

"Lăudat fie numele Domnului Isus Cristos ! Poporenii parohiei greco-catolice au ridicat biserica românească din Frumoasa /Ciuc Sepviz/, care poporeni locuiesc în filialele din Livezi /Lovez/, Coşnea, Tătarbuck, Păuleni, Şoimeni /Ciomartan/, Ciceu, Madefalău, Racu, Mihăileni şi Nădejdea - în timpul Maiestăţii Sale Împăratul Iosif I, a patriarhului Papa Piu al IX-lea, a arhiepiscopului de Alba Iulia, Excelenţa sa Mitropolitul Ioan Vancea de Buteasa, a preonoratului domn protopop Aron Boeriu.

Din cea mai mare diligenţă a onoratului preot local Ioan Dobrean, dimpreună cu a cântăreţului /diacului/ Ioan Ţifrea şi a curatorului primar Bârsan Bucur din Filia Livezi, precum şi a curatorilor secundari Dumitru Paluşan, Ştefan Santha, Neculai Santha, Mihai Santha şi a casierului George Santha.

Piatra fundamentală /s-a pus/ sărbătoreşte - făcându-se şi cuvenita Feştanie - sub

www.cimec.ro / www.mncr.ro

partea cu unghiul de răsărit şi media turnului sigilându-se în cutie /s-a pus/ copia acestei însemnări dimpreună cu şi puţineii bani de argint.

Biserica s-a zidit de către meşterul din Ciuc Menyasag /Armăşeni/, anume Gyorfy Michael, în 1869 fu pornită în luna iunie 22.

Ioanu Dobrean
Parohul local în Ciuc Szepviz /Frumoasa/"

(În textul maghiar apar următoarele nume de curatori: Santha Ştefan, Bucur Bucur, Santha Mihai, Santha George, Bucur Dumitru. Se aminteşte şi de prezenţa preotului local armean, Pop Tivadar, şi a preotului greco-catolic din Sândominic, Sandor Istvan.

Pe următoarea pagină, o altă însemnare (a treia), scrisă de altă mână, într-o frumoasă limbă românească:

„Iubitule cititoriu !

Biserica dincolo scrisă, a rămas neterminată, needificată până la anul Domnului 1879, adecă: în anul 1878 în 21 aprilie a venit preotul George Gergely, născut în Sant Erzebet /Eliseni, jud. Harghita/, şi fost preot /greco-catolic/ în Bodogaia Superioară, comitatul Odorhei, după ce de aici din Szepviz, s-a strămutat Ioan Dobreanu, preot la Corbu în anul 1877 luna aprilie.

După ce a sosit George Gergely s-a apucat cu toată puterea cuvântului a anima pe credincioşi, a strâns aproape 100 florini, a făcut repartiţiunea pre popor, şi cu mare grijă şi trudă a terminat această biserică în anul 1879, în 28 septembrie.

Nu mai puţin s-a apucat la cimitir şi din repartiţie pre popor a terminat şi aceasta cu 600 florini în anul 1881, la 18 septembrie. După aceasta a cumpărat fondul intern parohial de la Eros Elek din Miercurea Ciuc, din repartiţii pre popor cu 600 florini a făcut fântână, în anul 1894, a făcut casă nouă parohială din repartiţiunea pre popor, cu suma de 1450 florini valută austriacă, ba a mai făcut un grânar de piatră, un grajd, a acoperit şura cu scânduri şi casa centrală asemenea şi a făcut şi un grăjduţ la cantor /cântăreţ, diac/.

Lângă aceasta a mărit /averea parohială/ până la anul 1900, 1 noiembrie, cu bani şi moşie: adică moşie - pământ în preţ de 444 florini valută austriacă şi bani 464 florini, 50 crăiţari valută austriacă, adică 929 coroane.

Aceste toate nu pentru laudă am însemnat aici, fără pentru aceea că, cei ce vor fi după mine preoţi în această parohie de disper/sată/, să le iei curaj şi îndrăzneală a se lupta mai încolo, pentru binele şi înfrumuseţarea bisericii şi parohiei.

Am scris în anul 1900, în 11 decembrie, la 200 de ani de la Sfânta Unire /Unirea cu Biserica Romei/, iar a preoţiei mele de 30 ani, dintre care 22 de preoţie în Cik Szepviz.

George Gergely
paroh greco-catolic"

Pagina următoare are alte două scrisuri aparte. Nu cunoaştem deocamdată cine sunt cei care fac însemnările şi nici în ce an. Ele sunt importante prin datele pe care ni le comunică despre oameni şi locuri.

„ În anul 1923, parohul George Gergely a repausat în Domnul după o pastoraţie a parohiei Frumoasa de 45 de ani. În anul 1924 parohia a fost păstorită de Victor Traian Pop 3 ani, în timpul acela zidindu-se casa cantorală, din nou, cu suma 65000 lei, din 1927 octombrie până în 1929 octombrie 20, fiind administrată interimat de către preotul V. Georgely protopop

www.cimec.ro / www.mncr.ro

şi pr. Izidor Vlad /acelaşi vestit preot descris de Mihail Sadoveanu/ din Miercurea Ciuc, din 20 octombrie 1929 pr. Avisalon Costea; în anul 1930 s-a renovat pe dinafară biserica şi acoperişul, ciutura /fântâna/ precum şi şura s-au edificat din nou toate, în sumă de 135000 lei din banii proveniţi din vinderea pădurii cu care a fost împroprietărită parohia /Urmează însemnări scrise de altă mînă/.

În 1931 s-a mărit casa parohială, cu o nouă odaie, servind de birou parohial.

În 1932, 1 septembrie, s-a pus piatra de temelie a bisericii din Făgeţel şi a cărei edificare a durat până în 1934, 22 iunie.

În 1931 s-a cumpărat un clopot la biserica din Livezi, în greutate de 300 kg, din dorinţa lui Ioan Bucur, de 50000 lei.

În anul 1933 /poate anul 1938/ decembrie, s-au cumpărat 2 clopote în greutate: a) 327 kg şi b) 198 kg, pentru biserica din Frumoasa. Tot s-au închis cu gard nou curtea parohială şi cantorală.

În anul 1935 s-au făcut iconostase noi la bisericile din Frumoasa, Livezi şi Făgeţel, până atunci nefiind la nici o biserică din parohie şi filii iconostase şi care au fost executate de către Septimiu Marian, profesor la Blaj, pentru Frumoasa şi Făgeţel, iar Ioan Gergely din Subcetate /nepotul parohului George Gergely/ pe cel al bisericii din Livezi.

Tot în vara anului 1935 s-au zugrăvit bisericile din Frumoasa, Livezi şi Făgeţel pentru suma de 18500 lei - prin zugravul Ştefan Şandor din Gheorgheni.

În acelaşi an s-a mărit casa parohială cu o încă o cameră, prin transformare, astfel că locuinţa parohială are în prezent 4 camere şi o bucătărie". Aici se opresc însemnările atât de importante pentru aşezările româneşti din jurul Ciucului, din registrul de stare civilă a localităţii Szepviz.

Astăzi în Frumoasa Ciuc nu mai sunt români; greco-catolicii au trecut la ritul latin, iar limba română nu se mai foloseşte.

2. *Românii din Vlăhiţa*

Registrele parohiale de stare civilă se constituie în mărturii dintre cele mai relevante privind procesul de maghiarizare (proces de asimilare logic şi legic parţial) forţat în secolul al XIX-lea.

Să luăm câteva exemple din registrele parohiale catolice ale localităţii Vlăhiţa din secolul trecut: în 1858, la vârsta de 75 de ani, moare Alexandru Oláh - *valachus pastor ovium*, de religie greco-catolic; în anul 1860 moare Ioan (*Joannes*), fiul lui Ion Gabor, păstor valah; în 1863 Anton, fiul lui Ion Bredan, greco-catolic, "metalurgist" român (*valachi metallurgi*); în 1864, aceluiaş Ioan Bredan îi moare fiica Iuliana, dar de data aceasta nu mai apare însemnată religia greco-catolică a părinţilor şi nici nu mai scrie "metalurgist român", ci simplu "metalurgist"; Carolus, fiul lui Iosif Negrea (scris: *Jozsefus Nyegre*), tot "metalurgist"; în 1867 Melchior, fiul lui Ion Valahu (scris în paranteză *Olah*), pastoris, romano-catolic, dar nu este înmormântat de preotul catolic Ignat Balint ci de cel greco-catolic, George Tanko, parohul care este înscris peste tot când este vorba de vreun român (*olah*); în 1857, Ion Gabor - *valachus pastor ovium* (oier român)-se căsătoreşte cu Terezia Demeter - *sicul agricola* (din familie de ţărani secui), el având 24 de ani, ea 30. Părinţii îi sunt Ştefan Gabor şi Anna Gabor - *valachii pastores ovium greco-catolici*; prima căsătorie, înscrisă în registru din 1858, se înscrie între Ştefan Valahul (*Stephanus Olahu*) - *valachis pastor* (păstor, cioban român) şi Elisabeta Ambrus (văduva) - *sicula agricole* (ţărancă de neam secuiesc). El se trage din părinţii Ştefan şi Maria Olah, de religie greco-catolică; Cristofor Lorincz, muncitor car-

www.cimec.ro / www.mncr.ro

bonifer german, se căsătorește în 1858 cu Barbara Dregus (Drăguş - nume românesc) - *valacha* (românică), de religie greco-catolică, părinții ei fiind Ion Drăguş şi Ana Simon - *valachi agricola* (țărani români) greco-catolici.

După 1870 notațiile din registre se schimbă: nu mai întâlnim acea pedanterie tipică, multe rubrici rămân necompletate. Astfel de nume întâlnite anterior la naştere şi botez la greco-catolici nu sunt însoțite de menționarea religiei noii origini în cazul descendenților (ex. Terezia Vaszi, căsătorită greco-catolică, dar când va naşte un copil nu i se va mai trece religia şi originea). Nume româneşti, ca Negrea, Bretan, Cezar (şi nu scris Császár) sunt trecute fără a i se indica religia, ştiut fiind că cei de religie greco-catolică erau români; nu mai este trecută nici profesiunea. (Toată lumea ştie ce înseamnă în limba română colesi. Întâlnim şi un astfel de nume în registru la naştere, iar la însemnarea de moarte apare cu un alt nume unguresc: *Karancszi*). În acest timp începe politica de maghiarizare forțată a românilor, promovată de stat. Astăzi localitatea se mândreşte cu faptul că este în totalitate secuizată.

Într-o însemnare făcută în anul 1936 de învățătorul Eugen Colceriu despre obiceiurile din Vlăhița, scris după aprofundate cercetări, se spune că: "În teatrul popular *Vifleim* întâlneşti fraze româneşti de felul celor ce urmează ... láttam azért jo *zsukát*, *szuflé* jo *fortáim* ... *zi, zi iute măi porinte, sekukute, se macsiuke, zsoke bine moi botrâne.*

Apoi: *Scuale sus păcularium ... crinz măi fortatim, rokute mosulem* kedves *păcularium, face* nálunk *kántán ... scuale Tudori ... scuale Simione.*

Când primul dintre actori merge la unchiaş să-l scoale din somn pentru a-i vesti naşterea lui Isus, îi spune: *Scuale măi unchiaş, kialte răcoreşte.* Unchiaşul îi răspunde: *Ce scuale, ha nu scuale, du-te şi kiamu alta.* Dar unchiaşul, adică ciobanul se răsgândeşte şi totuşi se scoală zicând: *Aşa ie sus măi hahan scuale, ha nu scuale, arde guba, nu arde guba, arde cojoc, nu arde cojoc. Haida-ți gligori, ajutat fortat, pune măi macsukat, Bogdan, Bogdan borozdan* s.a.m.d.

Se întâlnesc în aceste dialoguri nume curat româneşti, ca: Nicolae, Gligor, Bogdan, Ioan, exprimate în româneşte, ceea ce denotă că ungurii veniți mai târziu în Vlăhița au adoptat-o limbei lor, fără a-i putea reforma citațiile caracteristice şi originale.

Obiceiuri româneşti, multiple sărbători care se țin în regiunile româneşti, nu s-au stins nici la Vlăhița. Tinerii dansează şi un dans numit *feleoláhul* (jumătate româneşte). Învățătorul Eugen Colceriu notează numele a 121 de oameni care făceau parte din vechi familii de români, la acea dată ei se țineau români şi aveau religia greco-catolică, cum ar fi: „Moldovan Mihai, Negrea Vicențiu, Mihuța Ştefan, Labeş Nicolae, Filip Irimie, Cazan Ioan, Cazan Ştefan, Nistor Aron, Olah Ludovic, Marton Emeric, Gabor (Gavrilă) Andreiu, Vitus Beniamin, Grancea Nicolae, Boldijar Iuliu etc.".

Istoricul maghiar Kozma Ferenc nota în anul 1878: "Numărul cel mai mare al românilor indigeni s-a maghiarizat complet şi încă într-o măsură mult mai categorică decât s-au romanizat secuii din județul Hunedoara. Lor, în afară de religiune, nimic nu le mai reaminteşte de neamul lor, deoarece pe lângă limbă, mare parte din ei şi-au adaptat porturi şi îmbrăcămintea după aceea a secuilor ! Au format căsătorii mixte şi îți iau în nume de rău faptul de a nu-i considera ca secui buni şi adevărați. În județul Odorhei, această situație pretutindenea este fără excepție, aşa că cine cutreieră comunele Săcuieni, Cristur, Filiaşi, Rugăneşti, Peteşti, Porumbenii Mici şi Mari, Satu Mic, Bezid, Mugeni, Lutița, Odorhei şi în cele mai multe comune ale celor două Homoroade şi se introduce printre populație, examinează limba, modul de trai, portul şi sentimentele acesteia, nu va găsi altceva decât secui curați. Aceste comune, şi încă foarte multe din acest județ, la *Lenk* (un istoric maghiar N. N.) sunt arătate ca fiind cu populație mixtă secui-români. Astfel stau lucrurile în nenumărate

www.cimec.ro / www.mncr.ro

comune din judeţele Trei Scaune, Ciuc, Mureş, unde devine ridicol dacă mai caută populaţie românească în comune ca Vârghiş, Racoşu de Sus, Belin, Ivăneşti, Dobeni, Sfântu Gheorghe şi în altele. Situaţia este similară şi în alte localităţi, unde transformarea este în curs şi în zilele de azi, ex. în Zagon, într-o parte din comună, care se întinde pe ambele maluri ale văii ce aduce înspre pădure, sunt numai români, dar vorbesc ungureşte, încheie căsătorii mixte şi sunt în comună şi numeroşi români complet maghiarizaţi. *Aşa că din numărul de 47.776 români din Secuime*, calculaţi de Keleti în baza unor situaţii reale, azi abia se mai poate găsi o treime".

La Arhivele Naţionale din Târgu Mureş, în fondul "Protopopiatul greco-catolic Gheorghieni", se află un document foarte interesant din anul 1748. Este vorba de conscripţia "românilor care locuiesc şi trăiesc pretutindeni prin satele şi mai ales în munţii şi pădurile din scaunul secuiesc Gheorghieni, întocmită şi trimisă în anul 1748, 28 ianuarie, din ordinul înaltului Guberniu Regesc".

Această conscripţie, necunoscută până de curând, se referă la localităţile Gheorghieni (Szent Miklos), Lăzarea, Ditrău, Remetea, Joseni, Ciumani, Suseni, Valea Strâmbă, Subcetate, Voşlobeni şi evidenţiază, cu numele, fiecare familie, vârsta, dându-ne valoroase date despre comunele Subcetate şi Voşlobeni. Documentul este semnat de Andrei Lászlóffy, nobil din Joseni, asesor jurat al Scaunului secuiesc Gheorgheni şi Ioan Bereczk, primpil, asesor al Scaunului secuiesc Gheorgheni.

Pentru valoarea documentară dar şi pentru a ne da seama de amploarea maghiarizării vom reda mai jos numele acestor familii.

3. *Românii din bazinul Giurgeu, conform conscripţiei de la 1748*

a) Din *Gheorghieni*

1. Radu(ly) Thodor, soţia Ilona, copiii Peter, Demeter şi Nastasia. 2. Vulpas János, soţia Sanda, copiii Nicolai, Gergely şi Gafiţa (scris Gafficza). 3. Molnár János, soţia Ilona, copiii Mattyás, János, Ilona. 4. Zanoaga Thodor, soţia Dikicza, copiii Simon, Thamas şi Anna, care are un băiat, Ursu(ly). 5. Tătar Vaszily (Văsii), soţia Anna, copiii János, Gabor, György, Nasztaszia, Szafta. 6. Voman Precup, soţia Gafftona, copiii Strati, Gyeörgy, Vaszilly. 7. Katrina Gergelly, soţia Thodora, copiii Istvan, Gyeörgy, Stephany, Gabor. 8. Posztuly Lupu, soţia Ilona, copiii Andras, Vaszily, Thodor, Jakab. 9. Erszeny János cu soţia Parasca şi copilul Peter. 10. Kobozan János, soţia Anita, copiii Luppui, Urszuly, Gabor, Ilona, Safta, Ipftimia. 11. Petras Mihalj, soţia Borbala, copiii János, Vaszily, Ilona, Cristina, Margith, Paraskiva, Sofronia. 12. Marian Muntyan, soţia Porkira, copiii Ilona şi Ioana. 13. Orosz János, soţia Anuţa, copiii Paraskiva, Ilona. 14. Erszeny Simon, soţia Ilona, copiii Gabor János, Vaszilj, Thamas, Thodor, Thoma, Ilona, Margith, Ana. 15. Erszeny Tamas, soţia Katalin, copiii Demeter, János, Josztandi, Gabor, Ilona. 16. Orosz Miklos, soţia Sara, copiii Mihai, Miklos, János, Margith. 17. Szepes János, soţia Flora, copiii Ilona şi Ioana, care au la rândul lor pe Janos, Gyeörgy, Mihaly. 18. Posztuly János, soţia Ana, copiii Vaszilj, Andras, Demeter, Borbala, Dokicza, Paraszka. 19. Erszeny Joseff, soţia Ilona, fiica Anna. 20. Czepes Miklos, soţia Sofronia, copiii Thodor, János, Vaszillj, Ilona şi Nastasia. 21. Czepes Vaszilj, soţia Safta, copiii Simo, János, Ilyes, Ilona, Anna, Margith. 22. Meresan Gabor, soţia Safta, copiii Peter, Juonicza, Dikicza. 23. Plakany Simo, soţia Todosia, copiii Todor şi Maria. 24. Sombori Istvan, soţia Margith, copiii Gyeörgy, János, Maria. 25. Racz Vaszili, soţia Gafiţa, copiii Demater şi János. 26. Kaluser Vaszilij, soţia Margith, fiica Margith. 27. Maksim Juon, soţia Gafita, copiii Juon şi Todosia. 28. Goncza János, soţia Margith şi fiul Urszuly. 29.

www.cimec.ro / www.mncr.ro

Kicsiny Mihai, soţia Margith. 30. Agsinte Juon, soţia Anuţa, fiul Juon.31. Stepfany Olah, soţia Margith. 32. Moldovan Gligor, soţia Nastasia, fiul Illyes. 33. Fejsus János, soţia Margith, copiii Kirilla, Thodor, Vaszilj, Gergely, Margith, Katalin. 34. Pop János, soţia Katalin, copiii Thodor, Katalin. 35. Moldovan Vaszily,soţia Paraskiva, copiii Juon, Andras, Dokicza. 36. Moldovan Andras, soţia Teodora. 37. Radulj Andras, soţia Parasckiva, copiii Juoana, Marjusza. 38. Borde Mihalj, soţia Ana, fiul Vasilj. 39. Văduva Kobozan Andrasné, copiii Gyeörgy şi Peter. 40. Văduva Herle Vasiljné, copiii Gergellj, Paraskiva, Mariucza. 41. Văduva Stephany Olahné şi copilul Jeremia.

În total 38 familii cu 123 de copii, 3 văduve cu 6 copii, la care se adugă 13 servitori români, deci 215 români.

Consider necesară "traducerea" unor nume: Radu, devine *Raduly*, Ion/*Janos*, Ursu/*Urszuly*, Lupu/*Luppuj*, Rusu/*Orosz*, Vasile ori Vasii devine *Vaszillj*, Gheorghe/*Gyeörgy* etc. Nu au putut fi schimbate diminutivele feminine, ceea ce dovedeşte tăria de caracter a femeilor (dar şi conservatorismul lor): Anuţa, Dochiţa, Măriuţa, Ioniţa, Anita, Sanda.

Alte nume maghiarizate: Moraru apare în text *Molnar*, Matei/*Mattyas*, Ileana/*Ilona*, Arsen/*Erszeny*, Gavrilă/*Gabor*, Andrei/*Andras*, Mihai/*Mihaly*, Iliaş/*Illes*, Petre/*Peter*, Ştefan/*Stephany* etc.

Această comunitate românească, în mod firesc ar fi trebuit să se dezvolte demografic, dar ajunge în anul 1910 la 155 de suflete (438 de greco-catolici), ceea ce demonstrează elocvent politica de deznaţionalizare dusă sistematic de statul ungar.

b) *Lăzarea*

1. Balas Thodor, soţia Safta, copiii Karacson (Crăciun), Gergely, Gabor (Gabriel), Janos, Juoana, Anna, Margith. 2. Stroja Vasile, soţia Cristina, copiii Mihai şi Ioana. 3. Cziffra (Ţifrea din Mândru), Gabor, soţia Margith, copiii Janos (Ion), Istvan (Ştefan), Gergely (Grigore). 4. Gergellj Istvan, soţia Iudith, copiii János, Thamas, Margit, Kathalin (Cătălina). 5. Kancsal Ştefan, soţia Margith, copiii Demeter (Dumitru), Gyeörgy (Gheorghe), Ana, Cristina. 6. Cziffra (Ţifrea) Mihai, soţia Nastasia. 7. Repa Mikloş, soţia Margith, copiii Janos, Gabor, Stefan, Ilona, Ana, Nastasia. 8. Suket (Surdu) Illyes (Ilie, Iliaş), soţia Ioana, copiii Petru, Ştefan, Janos, Parasca, Ioana. 9. Balas Gabor, soţia Paraskiva, copiii Janos, Illyes, Thodor, Doroteia. 10. Kancsal (Şasiu) Vasile, soţia Paraskiva, copiii Thodor, Peter, Ioana, Cathalina. 11. Duşa Kerestes (Cristian), soţia Cristina, copiii Paszkuly (Pascu), Simon, Thodor, Lazar, Peter, Markuly (Marcu),Janos, Borbala (Varvara), Agszinia (Axinia). 12. Manka (Cârjă) Simion, soţia Margith, copiii Vasily, Stephany, Szanda, Paraszka, Margith. 13. Miklos (Nicolae), Luppui (Lupu), soţia Margith, copiii Andras, Miklos, Cristina, Paraszka. 14. Gergelly Janos, soţia Ilona, copiii Illyes, Ioana. 15. Andras Janos, soţia Mariana, copiii Gergely, Thodor, Ilona. 16. Stephany (Ştefan) Simo, soţia Margith. 17. Pinty (Piţigoi) Fazakas (Olaru), soţia Thodora, copiiii Janos, Karacson (Crăciun), Ioana. 18. Thodor Molanr, soţia Ioana, fiica Ioana. 19. Vancsa (Vancea) Andrei-văduv- şi copiii Katalin şi Ilona.

În total 19 familii,70 de copii şi un servitor, deci 109 suflete. După 162 de ani, la 1910, mai erau 155 de români şi 288 de greco-catolici.

c) *Ditrău*

În 1748, erau în Ditrău 55 de familii de români: Darlamany, Gafftona, Puskas, Molnar, Mocsok, Deak, Thoma, Preda, Kurta (Scurtu), Moldovan, Precup, Catrina, Marculy, Nikita, Luka, Szöcs, Profor, Csubuc, Flokosz, Platon, Cotta, Palagia, Mihai. Erau în 1748 în Ditrău 206 de români trecuţi în conscripţie. La 1910 sunt localizaţi 362 de români şi 554 de

www.cimec.ro / www.mncr.ro

greco-catolici. În Remetea erau la 1748 11 familii, cu 36 de copii, 2 servitori şi o văduvă, în total 61, iar în 1910 doar 2.

d) *Joseni*

În anul domnului 1748 erau în Joseni următoarele familii de români: văduva Fejer (Albu), Bükfejes, Timar (Tăbăcaru), Petki, Szakadath, Bokor, Varga, Hoszszu(Lungu), Raduly, Kosztandi (Constantin), Foksa, Suket (Surdu), Peter, Barbencze, Berszan (Bârsan), Arva (Orfan), Olytyan (Oltean), Vajdos. În total191 de români.

e) *Ciumani*

În Ciumani erau la 1748 următoarele familii de români: Kindea, Kopacs, Marian, Timar, Kozma, Szengeny (Săracu), Polturak, Szel (Vântu), Szöcs, în total 52 de mambri.

f) *Suseni*

În Suseni erau la 1748 14 familii de români: Erszeny, Szöcs,Moldovan, Katona (Cătană), Timar, Hoszszu, Bogoran, Sara, Tekeres, Dajka (Dădacă), György, în total 73 de persoane.

g) *Valea Strîmbă*

În Valea Strîmbă sunt conscrise la 1748 următoarele familii româneşti: Thodor, Rusz, Hoszszu, Kinde, Strati, Furnjas, Radulj, Vaszilj, în total 42 de suflete.

Atât registrele de stare civilă parohiale, cât şi valoroasa conscripţie de la 1748, se constituie în surse documentare primare de excepţională importanţă pentru istoria românească a acestor zone de civilizaţie din inima României.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Direcţia Judeţeană a Arhivelor Naţionale Harghita, Fond 47 Colecţia Registrelor Parohiale de stare civilă, Cultul armean romano-catolic,R.245,246.247.
2. Ibidem, Fond 47 Cultul greco-catolic, Registrele nr. 251,252,253,254.
3. Coriolan, Suciu, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania*, Bucureşti, 1967.
4. Direcţia Judeţeană a Arhivelor Naţionale Mureş, Fond Protopopiatul greco-catolic Gheorgheni.
5. *Pallas Nagy Lexikon*, Budapesta, 1893, vol. IV.
6. Silviu, Dragomir, *Românii din Transilvania şi Unirea cu Biserica Romei*, Ed. Arhiepiscopiei Ortodoxe române a Vadului, Feleacului şi Clujului, Cluj, 1990.
7. Jekelfalussy Josef, *Helysegnevtara az orszagos M.K.Sztatistikai hivatal*, Budapest,1892.
8. Dumitru Stăniloaie, *Uniatismul din Transilvania*, Bucureşti, 1973.
9. Antonie Plămădeală, *Lupta împotriva deznaţionalizării românilor din Transilvania în timpul dualismului austro-ungar*, Sibiu, 1986.
10.*Magyar Sztatisztikai Kozlemenyek, A magyar S.k. Orszagainak 1910 evi NEPSZAMLALASA*, Budapest, 1912.
11.Sabin Opreanu, *Terra Siculorum. Contribuţii privitoare la românii din ţinutul secuilor*, Cluj,1925.

www.cimec.ro / www.mncr.ro

THE PARISH REGISTERS - A DOCUMENTARY SOURCE OF VALUE FOR THE ROMANIAN PAST IN HARGHITA. THE CONSCRIPTION FROM 1748

(Summary)

Both the concepts of the XVIIIth centuries and the parish registers XIXth represent for the history of the Romanians who lived in Harghita a source of great documentary value.

It is full of meaning the case of the localities, such as: Frumoasa-Ciuc (which has parish registers starting with 1760 for the Armenians and since 1841, for the Greco-Catholic Romanians, then Vlahiţa With registers dating since 1858) out of which of the Romanian-Catholic Parish, with lots of Romanian names).

The Romanian Conscription from Giurgeu Basin of 1748 is considered extremely valuable.

All these documents are primary sources, exceptionally important for the Romanian history of these areas of civilization, lying in the heart of Romania.

www.cimec.ro / www.mncr.ro

www.cimec.ro / www.mncr.ro